

“Waarom willen wij in Nederland alles verbinden?”

Het was deze schrijfvraag, die bij de NOG-mailkring binnenkwam, en tot enig speurwerk leidde.

In onze vaderlandse schrijfhistorie viert het verbonden, en destijds soms ronduit schuin schrift hoogtij. De enige onderbreking was in de tijd van de “Moderne Zakelijkheid”, toen de blokschriftmethode van Schalijs (20-er jaren 20^e eeuw) furore maakte; in de 50-er jaren verscheen er zelfs een verbonden blokschriftversie.

Het was in 1958, dat de Hoofdcommissie voor de Normalisatie in Nederland met het Normblad NEN 2296 kwam. Daarin werd de definitieve norm voor het schrijfflettertype voorgeschreven. Met als kenmerken onder meer: licht rechtshellend, matig verbonden, ontbreken van begin- en slothalen.

Van de Pavert c.s. (1975) was heel duidelijk, toen hij schreef: “Verbindende lijnen, waardoor de geschreven letters worden samengevoegd, hebben een unieke betekenis voor het tempo van de schrijfbeweging.”

Haenen-van der Hout (1976) vermeldde als een belangrijk criterium voor de keuze van een schrijfmethode: “Alle lettervormen moeten verbonden *kunnen* worden, dus direct geleerd worden met een begin- en eindhaal.”

In de “Balans van handschriftkwaliteit in het primair onderwijs” staan de uitkomsten van de peilingen die in 1999 zijn gedaan (in 2003 gepubliceerd). Hierin wordt opgemerkt, dat de beoordelaars van de handschriften, leraren basisonderwijs, een lichte voorkeur hadden voor matig verbonden schrift. Dat wil zeggen: drie à vier letters aan elkaar geschreven.

Op p. 57 wordt over letterverbondenheid gezegd:

“Vanuit ergonomisch/motorisch oogpunt wordt een matig verbonden schrift, waarbij fragmenten van drie à vier letters aaneengeschreven worden, als het meest wenselijk beschouwd ... Bij verbonden schrift verloopt het schrijfpatroon in een doorgaande beweging en wordt de schrijfbeweging niet na elke letter onderbroken door het optillen en verplaatsen van de pen.”

Op p. 70 wordt geconstateerd:

“Het aspect letterverbondenheid lijkt beperkt van invloed op het oordeel van leraren omtrent de kwaliteit van het handschrift. Er blijkt onder de beoordelaars een lichte voorkeur voor matig verbonden schrift, waarbij ongeveer 90% van de letters is verbonden.”

In PPONinformeert (nr. 1, augustus 2003) is onder het kopje “Een verbonden schrift komt het meest voor” het volgende te lezen:

“Letterverbondenheid in het schrift neemt af met het jaargroepniveau: in jaargroep 5 is bij 97% van de leerlingen sprake van verbonden schrift (d.w.z. meer dan 70% van de letters in de woorden zijn verbonden), in jaargroep 8 nog bij 77%. In jaargroep 5 is bovendien meer dan 80% van het schrift van leerlingen volledig verbonden (d.w.z. dat meer dan 90% van de letters verbonden zijn), terwijl dat in groep 8 voor slechts iets meer dan 50% van de leerlingen geldt.

Naar aanleiding van de tweede periodieke peiling van de handschriftkwaliteit in 2010, heeft de Werkgroep Kinderhandschrift een pilotstudy uitgevoerd bij 200 basisscholieren uit groep 5 t/m 8. Het verslag staat op de website van het Platform Handschriftontwikkeling: “Verbondenheid in het handschrift van jongens en meisjes” (sept. 2011). Uit dit artikel vermelden we twee citaten:

- We zijn het onderzoek min of meer blanco ingegaan. Op grond van gevoel en ervaring waren er enkele vermoedens. Bijvoorbeeld, dat de mate van verbondenheid naar het einde van de basisschooltijd toe zal afnemen. En dat dit proces zich bij meisjes eerder en op grotere schaal zal voltrekken. Bij dit alles moeten we bedenken, dat nagenoeg alle schrijfmethoden verbonden schrift aanleren.

We spreken van verbondenheid als er sprake is van een zichtbare en dóórgaande inktlijn op papier. Een onderbreking, las, of lucht- of schijnverbinding wordt dus niet als een verbinding gezien. (Op www.schrijfmethoden.nl worden 20 schrijfmethoden besproken)

- Grafologen pleiten voor handschrift dat matig verbonden en licht rechtshellend is. (De didactiek van het schrijven, Ben Engelhart & Chris Brand, 1955) De mate van verbondenheid blijkt samen te gaan met de manier waarop gedachten worden verbonden. Sterk verbonden schrift wijst positief op combinatievermogen, overleg, logisch denken, eigen gedachten vlot kunnen uitdrukken. Deze eigenschappen horen bepaald nog niet bij jonge kinderen. Wel echter de beweging naar rechts, naar de ander, de omgeving, de samenleving. Het kind heeft van nature immers een drang tot ontdekken, om voorwaarts te gaan. En dat is, symbolisch, de weg naar rechts. Het betekent, dat het schrijffoorbeeld moet evolueren: van eerst onverbonden, verbindbare letters, die voortvloeien uit de bekende schrijfpatronen of -bewegingsrijen, naar later matig verbonden schrift.

Voor de collega's in school leidt ons onderzoek tot conclusies, die in de eigen groep zijn na te gaan:

Jongens:

- + Een kwart in de onderzochte groepen 6 neigt naar het minder verbinden van 4+letterwoorden
- + Een kwart in de onderzochte groepen 7 en 8 neigt naar het minder verbinden van 3- en 4+letterwoorden
- + Jongens neigen, later en kleiner in aantal, naar een minder verbonden handschrift

Meisjes:

- + Een vijfde in de onderzochte groepen 5 neigt naar het minder verbinden van 3-, de helft van 4+letterwoorden
- + Ruim de helft in de onderzochte groepen 6 neigt naar het minder verbinden van 4+letterwoorden
- + Meisjes neigen, eerder en groter in aantal, naar een minder verbonden handschrift

Op de flowchart van het KNGF Evidence Statement “Motorische schrijfproblemen bij kinderen” (2010) lezen we:

“Het verbonden schrift met ronde letterverbindingen leidt tot een hoger schrijftempo vergeleken met andere schriftvormen en het verdient dus de voorkeur om dit schrift aan te leren.”

Op blz. 50, noot 10, van het Evidence Statement wordt nadere informatie gegeven over blokschrift, en worden 4 studies en 1 review besproken. De aanbeveling is om het aanvankelijk schrijven enige tijd uit te stellen en dan losse schrijffletters – geen blokletters derhalve! – aan te leren.

Uit het voorgaande komt voor ons de conclusie naar voren, dat het het beste wordt geacht om in het onderwijs – zij het wat later in het schooljaar dan gebruikelijk – via losse verbindbare schrijffletters, verbonden schrift aan te leren. Dit houdt in, dat verbondenheid zich doorgaans zal beperken tot gemiddeld 3 à 4 letters in woorden.

DS/10.03.12